

Wat is waard om geleerd te worden?

Jef C. Verhoeven

Congres van de Contactgroep Universitaire Lerarenopleiding en -vorming (CULOV)

VUB Brussel

13 December 1996

Wat is waard om geleerd te worden? CULOV, VUB 13 december 1996

‘Wat is waard om geleerd te worden?’ is een belangrijke vraag. Leerkrachten moeten op een of andere manier kunnen oordelen over de zinvolheid van het materiaal dat ze de leerlingen moeten geven. Zij horen te weten waarom ze dit of dat in hun lessen moeten opnemen. Nochtans vraag ik me af of deze vraag niet te laat komt in de leerkrachtenopleiding. Een constructivistische benadering van de keuze van wetenschap zou reeds veel vroeger aangeboden moeten worden. Volgens mij zou dit een onderdeel van de basisopleiding van elke wetenschapper moeten zijn.

Daarom zou ik willen vertrekken van de verwachting die men tegenover leerkrachten in het onderwijs heeft: van hem of haar wordt verwacht dat hij of zij kennis, vaardigheden en houdingen aan de leerlingen overbrengen en dit ligt vervat in het curriculum. Veeleer dan de klemtoon in de opleiding te leggen op de studie van de theoretische grondslagen van het curriculum zou ik echter willen pleiten om meer aandacht te besteden aan de gevolgen van het aanbieden van een bepaald curriculum voor de leerlingen en voor de relatie van de leerkrachten met de leerlingen.

Een dergelijke doel roept de volgende belangrijke vragen op: welke waarden worden door het curriculum overgedragen en welke interactiepatronen ontstaan er tussen leerkrachten en leerlingen door het curriculum? Het is niet mijn bedoeling om een systematisch antwoord op deze vragen te geven in dit kort bestek. Ik beperk me tot enige losse opmerkingen in relatie tot deze vragen.

Een eerste reeks van problemen waarop een leerkracht een visie moet verwerven is wat als wetenschap wordt gezien in de opleiding, welke methodes wetenschappelijk worden genoemd en welke niet en wat men aan universiteiten beschouwt als de moeite waard om te kennen en waarom. Enig inzicht over het ontstaan van deze kennis en de specificiteit ervan zijn nodig.

Er is ook nood aan enige kennis over het effect van het aanbieden van afzonderlijke vakken in de school. De opdeling van het onderricht in afzonderlijke vakken suggereert immers dat de wereld in afzonderlijke delen en deelproblemen kan opgedeeld worden. Daardoor wordt differentiatie en specialisatie als belangrijk voorgesteld en dreigt een globaal beeld van de

wereld aan betekenis te verliezen. Leerlingen worden daardoor stilaan voorbereid op de differentiatie en specialisatie in de arbeidsorganisatie van onze samenleving. Hierdoor wordt aan de leerlingen de boodschap meegegeven dat opdeling van taken de efficiëntie ondersteunt. Zij worden hierdoor voorbereid om de opsplitsing van taken als normaal te gaan zien en worden niet gevoelig gemaakt voor de aliënatie die dit kan bewerken.

Leerkrachten zouden ook moeten gewezen worden op het effect van een curriculum dat leerlingen in verschillende stromen plaatst. Hierdoor wordt er een zekere hiërarchie in belangrijke en minder belangrijke studierichtingen gesuggereerd. Het curriculum vormt op die wijze een voorbode van een stratificatie, een opdeling in bekwamen en minder bekwamen, in de samenleving later. Leerlingen leren daardoor de waardenhiërarchie van de samenleving als vanzelfsprekend te vinden.

Ook zouden leerkrachten moeten bewust gemaakt worden van de gevolgen van de klassieke gezagsverhoudingen in de klas. Er is iemand die weet wat de ander moet kennen. deze verhouding suggereert dat vooral volwassenen weten wat goed is en gekend moet worden. Wat bij de jongeren leeft aan verlangens en verwachtingen wordt daardoor als onbelangrijk op de achtergrond geschoven. Hierdoor dreigt de band met de echte interesses van de jongeren verloren te gaan. De volwassenen geven immers enkel wat wetenschappelijk waardevol is en dit is niet voor discussie vatbaar.

Een laatste bedenking nog heeft eveneens betrekking op de vakkenopdeling. Het opdelen van het curriculum in disciplines en een vak ethiek geeft de indruk dat wetenschap en ethiek los staan van elkaar. Het loskoppelen van beide kan voor gevolg hebben dat men de band tussen beide niet meer ziet, terwijl dit in praktijk van levensbelang is voor de samenleving. Wetenschap lijkt het wel zonder ethische reflecties te kunnen stellen.

Leerkrachten bewust maken van deze vragen kan bijdragen tot het bewust maken van de impact van het curriculum op de vorming van jongeren. Het kan de basis vormen voor een andere kijk op de betekenis van het curriculum en aanzetten tot andere vormen van samenwerking in de school, zowel tussen leerkrachten onderling als tussen leerkrachten en leerlingen.